

بسم الله الرحمن الرحيم

سوال و جواب

استعفای نخست‌وزیر بنگلادیش و فرار او به خارج از کشور

سوال:

به تاریخ ۵ اگوست ۲۰۲۴ اعلام شد که نخست‌وزیر بنگلادیش استعفا داده و به خارج از کشور فرار کرده است. این استعفا پس از اعتراضاتی صورت گرفت که علیه سیستم سهمیه‌بندی برای مشاغل دولتی از ابتدای ماه گذشته آغاز شده بود. این اعتراضات از اواسط ماه گذشته به خشونت کشیده شد و حامیان حزب حاکم با معترضان درگیر شدند. ارتش اعلام کرد که قدرت را به دست گرفته و رئیس‌جمهور کشور نیز اعلام کرد که مجلس را منحل کرده و دولت مؤقت ایجاد شده است. سولاتی مطرح است که آیا اعتراضات برنامه‌ریزی شده بودند؟ آیا ورود ارتش با توافقی همراه بود؟ و آیا این موضوع به درگیری‌های بین‌المللی بر سر کشور ارتباط دارد؟

جواب:

برای پاسخ به سولات مطرح شده، ابتدا باید به بررسی نکات زیر بپردازیم:

1. بنگلادیش یک سرزمین اسلامی است. در اوایل قرن سیزدهم میلادی، مسلمانان منطقه بنگال را فتح کردند که این فتح در طی یک لشکرکشی توسط محمد غوری در اواخر سال 1192 میلادی آغاز شد و به مدت طولانی در شمال هند ادامه یافت. بنگلادیش، که از نظر جمعیت هشتمین کشور بزرگ جهان است و حدود 171 میلیون نفر جمعیت دارد، در جنوب آسیا واقع شده و با کشورهای میانمار و هند هم‌مرز است. بیش از 90 درصد از جمعیت آن مسلمان هستند و اسلام دین رسمی آن است. به عنوان بخشی از سیاست "تفرقه بینداز و حکومت کن" بریتانیا، از "رابطه عوامی" که در پاکستان شرقی (بنگلادیش کنونی) مستقر بود، به رهبری شیخ مجیب الرحمن، که به عنوان یک مزدور بریتانیا شناخته می‌شد، حمایت کرد. با حمایت بریتانیا، این گروه پس از جنگ با پاکستان در سال 1971، استقلال خود را از پاکستان اعلام کرد.

2. حسینیه، نخست‌وزیر بنگلادش، مسئولیت را از پدرش، مجیب الرحمن، که رئیس‌جمهور سابق بنگلادیش و رهبر حزب عوامی بود، به ارث برد. مجیب الرحمن و اعضای خانواده‌اش در سال 1975 توسط افسرانی که علیه او کودتا کردند، اعدام شد. حسینیه در آن زمان در خارج از کشور بود و از این رو جان سالم به در برد. او بعدها در بریتانیا زندگی می‌کرد تا این که در سال 1981 اجازه یافت به کشور بازگردد و فعالیت سیاسی کند. حسینیه برای اولین بار بین سال‌های 1996 و 2001 رهبری دولت را بر عهده داشت و از سال 2009 تاکنون در این مقام باقی مانده بود. او به تقلب در انتخابات اوایل امسال متهم شد که در آن حزب وی، حزب عوامی، اکثریت قاطع را در پارلمان به دست آورد و 233 نفر از 300 عضو مجلس به علاوه 9 عضو از حزب متحد با حزبش را به خود اختصاص داد. سایر احزاب نتایج را رد کردند و آن را انتخابات نمایشی دانستند و امریکا نیز به آن انتقاد کرد. با این حال، نظام حسینیه پیروزی آن را به طور رسمی تأیید نمود.

3. حسینیه در دوران حکمرانی‌اش سعی کرد تا نفوذ امریکایی‌ها را کاهش داده و قدرت انگلیس‌ها را در ارتش، سیاست، قضاوت و دیگر مراکز مهم تقویت کند. او با خالده ضیاء، رهبر حزب ملی بنگالی و رقیب سیاسی‌اش، درگیر بود. خالده ضیاء مسئولیت را از شوهرش، جنرال ضیاء الرحمن، که در سال 1977 به قدرت رسید و در سال 1981 توسط عوامل انگلیس به قتل رسید، به

ارث برد. خالده ضیاء دو بار، بین سال‌های 1991 و 1996 و سپس بین 2001 و 2006، رئیس‌جمهور شد. سپس به فساد و سوءاستفاده از قدرت متهم شد. پس از فرار حسینه در 5 اگست 2024، او و سایر زندانیان در تظاهرات اخیر آزاد شدند. به این ترتیب، در بنگلادیش، رقابتی بین انگلیس، که نفوذ قوی تری دارد و امریکا، که از طریق نفوذ در ارتش و سیاست تلاش می‌کند قدرت پیدا کند، وجود دارد. با این حال، نفوذ انگلیس‌ها هنوز غالب است.

4. حسینه و دولتش به شدت با تلاش‌ها جهت بازگرداندن اسلام به قدرت مخالف بودند؛ زیرا او و حزبش سکولار و ملی‌گرا هستند و به استعمار غربی وابسته‌اند که با اسلام و تلاش‌های آن برای بازگشت به قدرت مخالف است. به همین دلیل، در تاریخ 22 اکتبر 2009 حزب‌التحریر را به دلیل خواسته‌اش برای برپایی دولت خلافت راشد ممنوع کرد. با درک این که حزب‌التحریر یک حزب سیاسی اسلامی است که بر اساس اصول اسلامی فعالیت می‌کند و از طریق مبارزات سیاسی و فکری تلاش می‌کند، نه اقدامات مادی. هم‌چنین، چهار گروه اسلامی دیگر را نیز ممنوع کرد و بسیاری از جوانان حزب‌التحریر و دیگر گروه‌ها را به زندان انداخت و برخی از رهبران اسلامی را اعدام کرد.

از سال 2013، حسینه به تصفیه سیاسی علیه جماعت اسلامی پرداخت و به بهانه این که اعضای این گروه مجرمان جنگی هستند که استقلال بنگلادیش را رد کرده‌اند، به سرکوب آن‌ها پرداخت. هدف اصلی او حذف جریان اسلامی بود. از رهبران جماعت اسلامی که تا کنون، زندانی شدند یا اعدام شدند و یا هم داخل زندان وفات کردند تا کنون هفت نفر از علمای برجسته‌ای هستند که پنج نفر آنان اعدام شده و دو نفر قبل از اجرای حکم اعدام در زندان فوت کردند. (منبع: 2024/8/6. [/https://alestiklal.net](https://alestiklal.net))

حسینه به شدت با اسلام و تلاش برای بازگرداندن آن به قدرت و اتحاد مسلمانان در یک دولت واحد مخالف است و رهبری حزب سکولار را به عهده دارد که توسط پدرش تأسیس شده است؛ پدری که خیانت بزرگی را مرتکب شد و در سال 1971 با حمایت بریتانیا و مزدورانش در هند، پاکستان شرقی (بنگلادیش) را از پاکستان غربی جدا کرد.

5. بنگلادیش به دلیل عدم وجود توسعه و وابستگی آن به قدرت‌های خارجی سیاسی و اقتصادی با بحران‌های اقتصادی شدیدی روبروست. تخمین‌ها نشان می‌دهد که حدود 18 میلیون جوان بنگالی در جست‌وجوی شغل هستند و فارغ‌التحصیلان دانشگاه با نرخ بیکاری بسیار بالایی مواجه می‌باشند. بیش از 40 درصد از جمعیت بنگالی در رده سنی 15 تا 24 سال نه شغل دارند و تحصیل نمی‌کنند. بی‌بی‌سی بریتانیا در تاریخ 2024/8/5، به نقل از مصاحبه‌ای در مورد وضعیت اقتصادی در بنگلادیش گزارش داد که لطفی صدیقی، استاد مؤقت در دانشگاه لندن، گفت: "تغییر نظام در بنگلادیش از نظر اقتصادی اجتناب‌ناپذیر است و آنچه اتفاق افتاد فقط یک موضوع زمان بود. دولت حسینه حق و قدرت حکومت را از دست داده است و برای آن نیز کمبود منابع خواهد داشت. بنگلادیش در آستانه فروپاشی اقتصادی است." با درک این که حکومت حسینه اقتصاد و منابع کشور را به شرکت‌های خارجی، به ویژه بریتانیایی، امریکایی، چینی و هندی، واگذار کرده است؛ اما به قرضه‌های با سود بالا تحت شرایط سخت از صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی وابسته است. این مؤسسات تحت تسلط امریکا و بانک توسعه آسیایی چینی هستند. به همین دلیل، وضعیت اقتصادی بنگلادیش به شدت بحرانی است و در آستانه انفجار قرار دارد.

6. بنگلادیش از ابتدای ماه گذشته، یعنی 1 جولای 2024، شاهد موجی از اعتراضات دانشجویان علیه نظام استخدام بود. اعتراضات به دنبال لغو سیستم سهمیه‌بندی در بخش دولتی بود که حدود 56 درصد از وظایف را به گروه‌های خاصی اختصاص می‌داد. این سیستم به رئیس‌جمهور و حامیانش این امکان را می‌داد تا بستگان و حامیان خود را استخدام کنند و مخالفان را از مشاغل دولتی محروم نمایند. در میان این گروه‌های خاص که در مشاغل گنجانده شده‌اند، کسانی بودند که با پدر و فرزندان

خود در خیانت بزرگ در جنگ جدایی پاکستان شرقی (بنگلادیش) از پاکستان غربی در سال 1971، با حمایت بریتانیا و عواملش در هند، شرکت داشتند.

این همان سیستم استخدای بود که اعتراضات علیه آن شروع شد و دانشجویان خواستار آن بودند که استخدامها بر اساس شایستگی فردی انجام شود نه بر اساس سهمیهها. این اعتراضات سبب سقوط نظام شد و دادگاه عالی بنگلادیش در تاریخ 21 جولای 2024 اعلام کرد که تصمیم به بازگرداندن سهمیهها غیرقانونی است. با وجود آن، این تصمیم نتوانست اعتراضات را متوقف کند. در تاریخ 16 جولای 2024، اولین مرگها در این اعتراضات رخ داد؛ زمانی که دانشجویان حامی حزب حسینیه به معترضان در داکا حمله کرده و با چوب و سنگ به آنها حمله نمودند.

7. برای توقف این اعتراضات، دولت حسینیه دستور داد که مدارس/مکاتب و دانشگاهها در سطح کشور بسته شوند. حسینیه همچنین از دانش‌آموزان خواست تا آرامش خود را حفظ کنند و وعده داد که تمام جنایاتی را که سبب قتل در جریان اعتراضات شده است پیگیری خواهد کرد. اما معترضان به اظهارات او پاسخ منفی دادند و به طور خاص به او حمله کردند و با شعار "سقوط دیکتاتور" به اعتراضات خود ادامه دادند. آنها همچنین مقر اداره رادیو و تلویزیون دولتی بنگلادیش و دهها ساختمان دولتی دیگر را آتش زدند. دولت نیز خدمات اینترنت را قطع کرد. اعتراضات به شدت گسترش یافت و تعداد کشته‌ها و زخمی‌ها هر روز افزایش می‌یافت. دولت برای مقابله با این وضعیت، محدودیت‌های شدید برای رفت‌وآمد در تمام ساعات شبانه‌روز را اعمال و نیروهای نظامی را به کار گرفت. پولیس به معترضان تیراندازی کرده و از گاز اشک‌آور استفاده کرد و وضعیت فوق‌العاده در سراسر کشور اعلام شد. نیروهای ارتش نیز برای حفظ امنیت مستقر شدند. شامگاه ۱۹ جولای ۲۰۲۴، از کشته شدن ۱۰۵ نفر خبر داده شد. نعیم اسلام خان، سخنگوی دفتر نخست‌وزیر، اعلام کرد که «دولت تصمیم به اعمال محدودیت‌های شدید برای رفت‌وآمد و استقرار ارتش به منظور کمک به مقامات مدنی گرفته است». (منبع: خبرگزاری فرانسه، ۲۰۲۴/۷/۱۹) ارتباطات و برنامه‌های خبری و برخی خدمات موبایل به منظور سرکوب اعتراضات قطع شد. معترضان همچنین به زندانی حمله کرده و روز ۱۹ جولای ۲۰۲۴، صدها نفر از زندانیان را آزاد کرده و سپس ساختمان زندان را به آتش کشیدند.

بر اساس گزارش خبرگزاری فرانسه، شمار کشته‌های اعتراضات در بنگلادیش به حدود ۴۰۹ نفر رسیده که بر اساس اطلاعات شامل پولیس، مقامات دولتی و داکتران است. به نظر می‌رسد این اعتراضات به عنوان اعتراضات دانشجویی علیه نظام استخدای آغاز شده بود که اکثریت را از اشتغال محروم می‌کند. این اعتراضات به دانشجویان محدود نشد و افراد از تمام اقصا به آن پیوستند و تعداد آنها به حدود ۴۰۰ هزار نفر رسید. این تظاهرات به عنوان یک چالش و تهدید بی‌سابقه برای حکومت استبدادی حسینیه که ۱۵ سال در قدرت بوده، تلقی شد.

8. جنرال وقرالزمان، فرمانده ارتش بنگلادیش، در تاریخ ۲۰۲۴/۸/۵ اعلام کرد که پس از استعفای حسینیه و فرار او، مسئولیت کامل کشور را به عهده خواهد گرفت و دولت مؤقت تشکیل خواهد داد. او در تلویزیون رسمی گفت: «به شما وعده می‌دهم که با تمامی ناراحتی‌ها برخورد خواهد شد». و افزود: «کشور به شدت آسیب دیده، اقتصاد صدمه دیده و تعداد زیادی از مردم کشته شده‌اند؛ وقت آن است که خشونت متوقف شود». (منبع: خبرگزاری فرانسه ۲۰۲۴/۸/۵)

جنرال وقرالزمان که پیش از این افسر پیاده‌نظام بود، در ماه جون گذشته به عنوان فرمانده ارتش منصوب شد. حسینیه به دلیل رابطه دور خانوادگی به او اعتماد کرد و به عنوان مشاور وی در دفترش بود. پدر همسر او نیز فرمانده ارتش در دوران اولیة حکمرانی حسینیه از ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ بود. وقرالزمان در بریتانیا آموزش نظامی دیده و مدرک فوق‌لیسانس در مطالعات دفاعی از دانشگاه بنگلادیش و از دانشکده سلطنتی "کینگز کالج" در لندن دارد. این ارتباطات نشان‌دهنده نزدیکی او به نظام

حسینه و بریتانیا است. به نظر می‌رسد که بریتانیا او را برای حفظ نفوذ خود در بنگلادیش به قدرت رسانده و توافق کرده که حسینه برای حفظ جان‌ش از کشور بروی، زیرا ادامه حضور او بحران را تشدید کرده و منجر به ریخته شدن خون‌های بیشتری می‌شود. پس از آن، ارتش تلاش کرد تا به معترضان نزدیک شود و اوضاع را آرام کند. به همین دلیل، در روز آخر پیش از تصرف کامل قدرت، ارتش به اعتراضات اجازه داد و از تیراندازی به معترضان خودداری کرد تا با این کار به آن‌ها نزدیک شده و اوضاع را آرام کند.

9. زمانی که فرمانده ارتش، جنرال وقرالزمان، از تصدی امور کشور خبر داد، وعده داد که دولت مؤقت را به سرعت تشکیل خواهد داد و با احزاب اصلی مخالف و افراد جامعه مدنی به استثنای حزب رابطه عوامی و حزب حسینه مذاکره خواهد کرد. برای جلب رضایت امریکا و جلوگیری از نفوذ سیاست‌های انگلیس، ریاست جمهوری بنگلادیش در تاریخ ۷ اگست ۲۰۲۴ اعلام کرد که محمد یونس، برنده جایزه نوبل صلح، ریاست دولت مؤقت را بر عهده خواهد گرفت. در بیانیه ریاست جمهوری آمده است: «تصمیم به تشکیل دولت مؤقت با ریاست یونس در جلسه‌ای میان رئیس‌جمهور محمد شهاب‌الدین و افسران ارشد ارتش و رهبران گروه دانش‌آموزان مخالف تبعیض اتخاذ شد.» هم‌چنین گفته شده است: «رئیس‌جمهور از مردم خواست تا به او در عبور از بحران کمک کنند و تشکیل سریع دولت مؤقت برای غلبه بر بحران ضروری بود.» (منبع: خبرگزاری فرانسه، ۷ اگست ۲۰۲۴) پس از آن، محمد یونس، که در اروپا به سر می‌برد و ۸۴ سال سن داشت، اعلام کرد که آماده است ریاست دولت مؤقت را بر عهده گیرد.

بنابراین، انگلیس‌ها برای نجات خود از سقوط و حفظ نفوذ خود تلاش کردند بعد از آن که مزدورشان با یک هلیکوپتر نظامی تحت فشار اعتراضات به هندوستان فرار کرد. انحلال دولت و مجلس را با به دست گرفتن کنترل فرماندهی ارتش و انتصاب یک مامور قدیمی امریکایی مانند محمد یونس به ریاست دولت مؤقت تا انتخابات آینده مجلس و تشکیل دولت منتخب جدید اعلام نمود. این چنین تلاش کرد تا با اخراج حسینه، معترضان را ساکت کنند و با انتصاب محمدیونس که به امریکا وفادار است، او را نیز خشنود کند. پیش از این بیل کلینتون، رئیس‌جمهور سابق امریکا، او را شایسته دریافت جایزه نوبل دانسته بود. "پروفسور محمد یونس جایزه نوبل را دریافت کرد. جایزه صلح در سال 2006، مشترک با بانک گرامین... و بیل کلینتون امریکایی از اعطای جایزه نوبل به محمد یونس حمایت می‌کند و رئیس‌جمهور کلینتون طی یک سخنرانی در سال 2002 یونس را مردی توصیف کرد که باید مدت‌ها پیش جایزه نوبل را دریافت می‌کرد." (منبع: الجمهور، سه شنبه 2024/6/8)

با درک این که حسینه پیشتر با یونس مخالفت کرده بود و دادگاهی بنگلادیش در تاریخ ۱ جنوری ۲۰۲۴ او را به شش ماه حبس به خاطر نقض قوانین کار در داکا محکوم کرده بود. قاضی خورشید علم خان روز دوشنبه به خبرگزاری فرانسه گفت؛ محمدیونس، برنده جایزه صلح نوبل، به دلیل نقض قوانین کار بنگلادیش در پرونده‌ای که طرفدارانش می‌گویند انگیزه‌های سیاسی دارد، محکوم شده است. علم خان به خبرگزاری فرانسه توضیح داد که یونس و همکارانش بر اساس قوانین کار مجرم شناخته شدند و به شش ماه زندان محکوم شدند و خاطرنشان کرد که آن‌ها با قرار وثیقه آزاد شدند تا در انتظار محکمه استیناف باشند. ۱۶۰ شخصیت بین‌المللی، از جمله رئیس‌جمهور پیشین اوباما و دبیرکل پیشین سازمان ملل بان‌کی مون، نامه‌ای مشترک منتشر کردند که در آن به تداوم آزارهای قضائی علیه یونس اعتراض کرده و نگرانی‌های درباره امنیت و آزادی او ابراز کردند. (منبع: الشرق الأوسط، ۱ جنوری ۲۰۲۴)

به این ترتیب، محمد یونس به عنوان فردی مورد تایید بوده و انگلیس‌ها با برکناری حسینیه توانستند اعتراضات را کاهش دهند و با انتصاب فردی کهن سال وابسته به امریکا، رضایت آن کشور را نیز جلب کنند. بدین ترتیب، بریتانیا هم‌چنان کنترل اوضاع بنگلادیش را از طریق فرمانده ارتش حفظ کرد و وضعیت کشور را به حالت پیش از فرار حسینیه بازگرداند.

10. بنابراین، درگیری‌های بین‌المللی در بنگلادیش هم‌چنان ادامه دارد. کسانی که به نظریات استعمارگران تکیه می‌کنند و به دنبال تأمین منافع آن‌ها هستند، در دنیا و آخرت زیان کار خواهند بود. در دنیا، به خاطر گناهان‌شان رسوا خواهند شد و در آخرت نیز عذاب سختی در انتظارشان است.

﴿سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ﴾

ترجمه: از سوی الله (سبحانه و تعالی) هرچه زودتر خواری و رسوائی (در دنیا) نصیب کسانی می‌گردد که بزهکاری

پیش می‌گیرند، و عذاب سختی (در آخرت) به سبب نیرنگی که می‌ورزند بهره‌ی ایشان می‌شود.

اگر این افراد عقل داشتند، از سرنوشت کسانی مشابه خودشان در کشورهای دیگر، به ویژه سرزمین‌های اسلامی، عبرت می‌گرفتند. آن‌ها یا زندانی می‌شوند یا کشته می‌شوند یا هم از کشور به ذلت می‌گریزند. اما آن‌ها از پیشینیان عبرت نمی‌گیرند و هم‌چنان در گمراهی خود باقی می‌مانند. آیا نباید به سوی پروردگارشان بازگردند و به دین او پایبند باشند و از تلاش‌های کسانی که در پی برپایی دولت خلافت راشد بر منهج نبوت هستند حمایت کنند؟ خلافتی که در مورد آن رسول الله صلی الله علیه وسلم در حدیثی که احمد و طیالسی تخریج کرده‌اند فرمودند:

«ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةٌ عَلَيَّ مِنْهَاجِ النَّبُوءَةِ»

ترجمه: سپس خلافت بر منهج نبوت خواهد بود.

آیا اگر آن‌ها عقل می‌داشتند، به سوی پروردگارشان باز نمی‌گشتند؟

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾

ترجمه: بی‌گمان در این (سرگذشت پیشینان) تذکر و اندرز بزرگی است برای آن کسی که دلی (آگاه) داشته باشد یا با حضور قلب گوش فرا دارد.

یازدهم صفرالخير 1446 هـ.ق.

برابر با 16 اگست 2024 م.

مترجم: احمد صادق امین